3

न्यायिक समितिको वार्षिक प्रतिवेदन (२०७९/८०)

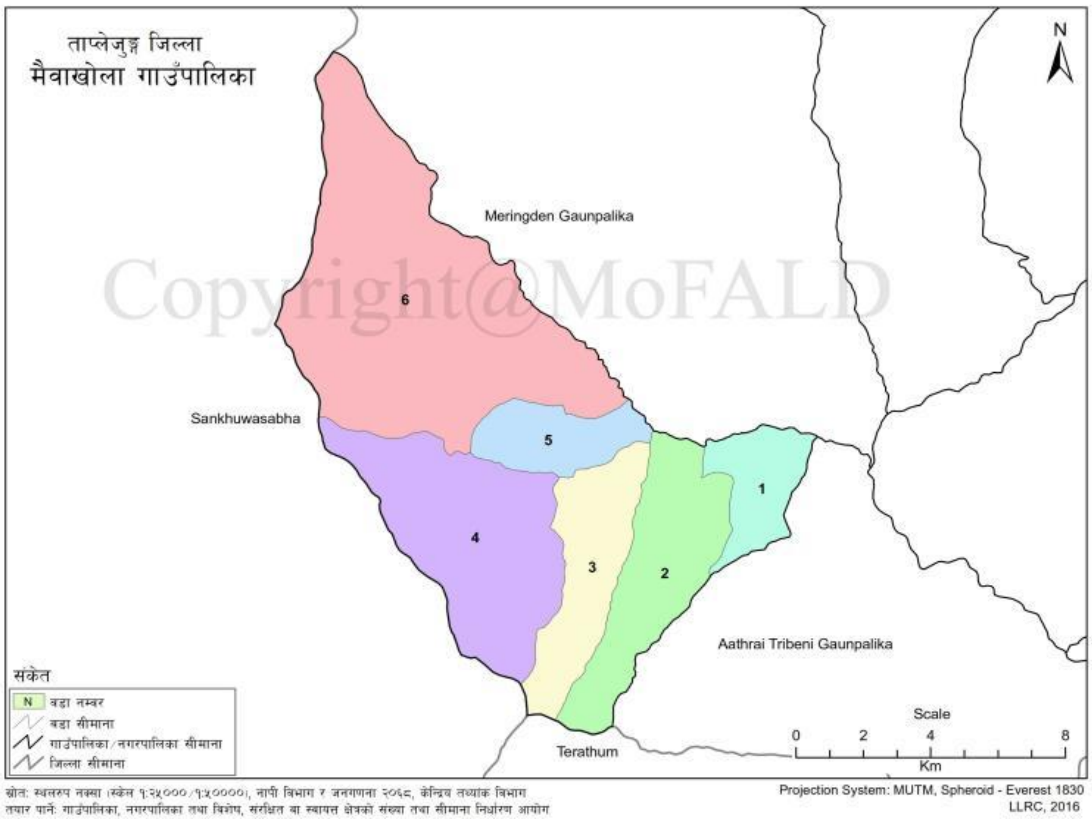

मै लिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

१ नं. प्रदेश, ताप्लेजुङ

सारसंक्षेप

नेपालको संविधानको धारा २१७ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिका स्तरमा विवाद निरुपण गर्न न्यायिक समिति रहने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ८ दफा ४६ देखि ५३ सम्म स्थानीय तहमा न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार तोकिएको छ र न्याय सम्पादन प्रक्रिया सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय न्यायिक प्रयोजनका लागि संवैधानिक इतिहासमा पहिलो पटक भएको हो । संविधानमा उल्लेखित व्यवस्थालाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने दायित्व स्थानीय तहमा रहेको छ । देश भरीका ७५३ वटा न्यायिक समितिबाट न्याय सम्पादन गर्ने यस प्रणालिबाट जनताको न्यायमा पहुँच सरल र सहज बनाउन मद्दत पुग्ने विश्वास लिइएकोछ साथै विवाद समाधानका वैकल्पिक उपायहरु अवलम्बन गर्दा न्यायिक प्रक्रियामा जित जितको अवस्था सुनिश्चित हुने र न्याय प्रतिको सन्तुष्टि तथा विश्वास बढ्नुका साथै विवाद निरुपणलाई कम खर्चिलो, कम झण्झटिलो तथा मेलमिलापमुलक प्रक्रियाबाट समाधान गर्न गराउन योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले दिइएको अधिकार क्षेत्र कार्यान्वयनलाई सहज तथा सरल बनाउन मैवाखोला गाउँपालिकाले न्यायिक समिति (कार्यविधि सम्बन्धी) ऐन, २०७५ तथा मेलमिलाप कार्य सञ्चालन कार्यविधि, २०७८ समेत जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । निर्दिष्ट कानुनको अधीनमा रही न्याय सम्पादन कार्यलाई पारदर्शी बनाउन, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ५३(१) बमोजिम मैवाखोला गाउँपालिकाले न्यायिक समितिबाट सम्पादन गरेका कार्यहरुको अभिलेखीकृत गर्ने र सम्पादन गरिएका कार्यहरु सभामा पेश गर्ने उद्देश्यले यो प्रतिवेदन तयार पारिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा न्यायिक समितिका नियमित कार्यसम्पन्न गर्न समितिको जम्मा ८ बैठक सम्पन्न भएका छन् । समिति समक्ष पेश भएका विभिन्न ४ वटा उजुरी सम्बन्धी छलफल गरी आवश्यक कारवाही गरिएको छ । उक्त उजुरीहरु छलफल भई २ वटा उजुरीहरु अदालत पठाइएको छ ।

यसरी समग्रमा हेर्दा १ आर्थिक वर्ष भरीमा अत्यन्तै न्यून संख्यामा समितिमा उजुरी आएको देखिन्छ भने गाउँघरमा विवादको अवस्था भने धेरै मात्रामा सुन्न सकिन्छ । यसको अर्थ न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकार तथा न्यायिक निरुपणको प्रक्रियाको सम्बन्धमा गाउँपालिका बासीमा अझै जानकार गराउनु पर्ने अवस्था देखिएको छ । साथै समितिको कार्य सम्पादनलाई अझ प्रभावकारी बनाउन समयसमयमा संघीय, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहहरुबाट समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई आवश्यक क्षमताविकास कार्यक्रमको आवश्यक व्यवस्था मिलाईनु पर्ने र न्यायिक समिति मार्फत भए गरेका काम कार्वाहीको नियमित अनुगमन गरी पृष्ठपोषण गर्नुपर्ने सुझावको अपेक्षा गरिएको छ ।

परिच्छेद- १ परिचय

१.१ मैवाखोला गाउँपालिकाको परिचय

नेपालको सुदुर पूर्वी जिल्ला ताप्लेजुङको पूर्वमा आठराई त्रिवेणी गाउँपालिका, पश्चिममा संखुवासभा जिल्लाको पाँचखपन नगरपालिका र चैनपुर नगरपालिका, उत्तरपूर्वमा ताप्लेजुङ जिल्लाकै मिरिङदेन गाउँपालिका र दक्षिणमा तेह्रथुम जिल्लाको मेन्छयायेम गाउँपालिका चार किल्ला विच अवस्थित

साबिकका तीन वटा गा.वि.स.हरू (ढुङ्गेसाँघु, साँघु र फाकुम्बा) समायोजन भई मैवाखोला गाउँपालिका नामाकरण भएको हो । यस गाउँपालिकामा जम्मा ६ वटा वडा कार्यालयहरु रहेका छन् । हाल यो स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ बाट व्यवस्थित र संचालित छ । संघ र प्रदेश सरकारससँग यसको सम्बन्ध, सह-अस्तित्व, समन्वय र सहकारिताको सिद्धान्तबाट निर्देशित र व्यवस्थित छ । यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल १३८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । २०७८ सालको जनगणनाको नतिजा अनुसार यस गाउँपालिकामा २२४९ घर धुरी, पुरुष ५१५३ र महिला ५०६० गरि जम्मा १०२१३ जनसंख्या रहेको छ ।

धार्मिक तथा पर्यटकिय हिसावले पनि अत्यन्तै महत्व बोकेको गाउँपालिका रुपमा यसलाई लिइन्छ । नेपालको लालिगुराँसको राजधानी टि.एम.जे. क्षेत्रको एम.जे. यसै गाउँपालिकाको क्षेत्रमा पर्दछ त्यस्तै सभापोखरी, झ्याउँपोखरी, माङ्गाया झरना, चादनी झरना, मैवाखोला र मेरिङ्देन गाउँपालिकाको सिमानामा पर्ने सिन्धोलुङ झरना, गुराँस पार्क लगायतका थुप्रै रमणिय तथा सांस्कृतिक महत्वका ठाउँहरु मैवाखोला गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका छन् ।

परिच्छेद-२ न्यायिक अधिकार

२.१ प्रतिवेदनको उद्देश्य

न्यायिक समितिको प्रतिवेदन तयार गर्न देहाय बमोजिम उद्देश्य रहेका छन् ।

- स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५३ (१) बमोजिम मैवाखोला गाउँपालिकाको न्यायिक समितिको सचिवालयबाट सम्पादन भएका कार्यहरुको अभिलेखीकृत गर्ने ।
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५३(२) बमोजिम मैवाखोला गाउँपालिकाको न्यायिक समितिको सचिवालयबाट सम्पादन भएका कार्यहरुको वार्षिक विवरण गाउँपालिका अध्यक्ष मार्फत गाउँसभामा पेश गर्ने ।
- समितिबाट सम्पादित कार्यहरुको अभिलेखीकृत प्रतिवेदन गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

२.२ न्यायिक अधिकार र निर्णय

नेपालको संविधानको भाग ५ धारा ५६(१) मा "संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मुल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन रहको हुनेछ" भन्ने उल्लेख छ । संविधानको धारा ५६ (२) मा नेपालको राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले यस संविधान तथा कानून बमोजिम गर्नेछन्" भनी स्पष्ट गरिएको छ । संविधानको धारा २१७ उपधारा (१) मा कानून बमोजिम अधिकार क्षेत्र भित्रका विवाद निरुपण गर्न गाउँपालिकाको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय एक न्यायिक समिति रहने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको धारा २१७ उपधारा (२) मा न्यायिक समितिमा गाउँसभाबाट आफूमध्येबाट निर्वाचित गरेका सदस्यहरु रहने गरी न्यायिक समितिको गठन विधि स्पष्ट गरेको छ ।

न्यायिक समितिले सम्पादन गर्नु पर्ने न्यायिक कार्य सम्बन्धी व्यवस्था स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ८ को दफा ४६ देखि दफा ५३ सम्म गरिएको छ। जसमध्ये क्षेत्राधिकारहरुः

१. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ दफा ४७(१) बमोजिमका देहाय बमोजिमका क्षेत्राधिकार जुन न्यायिक समितिलाई निरुपण गर्ने अधिकार रहेको छ।

(क)आलीधुर, बाँध पैनी, कुलो वा पानीघाटको बाँडफाँड तथा उपयोग,

(ख) आर्काको बाली नोक्सानी गरेको,

(ग) चरन, घाँस, दाउरा,

(घ) ज्याल मजदुरी नदिएको,

(ङ) घरपालुवा पशुपंक्षी हराएको वा पाएको,

(च) ज्येष्ठ नागरिकको पालनपोषण तथा हेरचाह नगरेको,

(छ) नाबालक छोरा छोरी वा पति पत्नीलाई ईज्जत आमद अनुसार खान लाउन वा शिक्षादीक्षा नदिएको

(ज) बार्षिक पच्चीस लाख रुपैयाँसम्मको विगो भएको घर बहाल र घर बहाल सुविधा,

(झ) अन्य व्यक्तिको घर, जग्गा वा सम्पत्तिलाई असर पर्ने गरी रुख बिरुवा लगाएको,

(ञ) आफ्नो घर वा बलेसीबाट अर्काको घर, जग्गा वा सार्वजनिक बाटोमा पानी झारेको,

(ट) सँधियारको जग्गातर्फ झ्याल राखी घर बनाउनु पर्दा कानून बमोजिम छोड्नु पर्नेपरिमाणको जग्गा नछोडी बनाएको,

(ठ) कसैको हक वा स्वामीत्वमा भएपनि परापूर्वकाल देखि सार्वजनिक रुपमा प्रयोग हुँदै आएको बाटो, वस्तुभाउ निकाल्ने निकास, वस्तुभाउ चराउने चौर, कुलो, नहर, पोखरी, पाटी,पौवा, अन्त्यष्टि स्थल, धार्मिक स्थल वा अन्य कुनै सार्वजनिक स्थलको उपयोग गर्न नदिएको वा बाधा पुऱ्याएको,

(ड) सङ्घीय वा प्रदेश कानूनले स्थानीय तहबाट निरुपण हुने भनी तोक तोकेका अन्य विवाद ।

२. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ दफा ४७ (२) अनुसार देहाय बमोजिमका विवादमा न्यायिक समितिले मेलमिलापको माध्यमबाट मात्र निरुपण गराउन पाउँछ, यी विवादका विषयमा निर्णय दिनपाउँदैन ।

(क) सरकारी, सार्वजनिक वा सामुदायिक बाहेक एकाको हकको जग्गा अर्कोले चापी, मिचीवा घुसाई खाएको,

(ख) सरकारी, सार्वजनिक वा सामुदायिक बाहेक आफ्नो हक नपुग्ने अरुको जग्गमा घर वा कुनै संरचना बनाएको,

(ग) पति-पत्नीबीचको सम्बन्ध विच्छेद

(घ) अङ्गभङ्ग बाहेकको बढीमा एक वर्षसम्म कैद हुन सक्ने कुटपिट,

(ङ) गाली बेईज्जती,

(च) लुटपिट,

(छ) पशुपंक्षी छाडा छाडेको वा पशुपंक्षी राख्दा वा पाल्दा लापरबाही गरी अरुलाई असरपारेको,

(ज) अरुको आवासमा अनधिकृत प्रवेश गरेको,

(झ) अर्काको हक भोगमा रहेको जग्गा आबाद वा भोग चलन गरेको,

(ञ) ध्वनी प्रदुषण गरी वा फोहोरमैला फ्याँकी छिमेकीलाई असर पुऱ्याएको,

(ट) प्रचलित कानून मेलमिलाप हुन सक्ने व्यक्ति बादी भई दायर हुने अन्य देवानी र एकवर्ष सम्म कैद हुन सक्ने फौजदारी विवाद ।

३)स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा ४७ (२) बमोजिम विवादको सम्बन्धमा पक्षले चाहेमा सिधैअदालतमा मुद्दा दायर गर्न सक्छन ।

४) प्रचलित कानूनमा मुद्दा हेर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिने कुनै हदम्याद तोकिएकोमा सोही म्यादभित्र रकुनै हदम्याद नतोकिएकोमा त्यस्तो कार्य भए गरेको मितिले पैंतीस दिनभित्र न्यायिक समिति समक्षनिवेदन दिनुपर्नेछ ।

२.३ अधिकार क्षेत्रको प्रयोगः स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा (४८) अनुसार न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्रको प्रयोग देहाय बमोजिम गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ।

१. समितिको निर्णय प्रकृयाः न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्रको प्रयोग न्यायिक समिति संयोजक र सदस्यहरुको सामूहिक रुपमा प्रयोग गर्नेछन् र बहुमतको राय न्यायिक समितिको निर्णय मानिनेछ। न्यायिक समिति संयोजक र अर्को एक जना सदस्यको उपस्थिति भएमा विवादको कारवाही तथा किनारा गर्ने सकिने छ। कुनै कारण संयोजकको पद रिक्त भएमा न्यायिक समितिमा रहेका अन्य दुई जना सदस्यको सर्वसम्मतिमा विवादको कारबाही र किनारा गर्न सकिनेछ।

२. स्वार्थ गासिएका मुद्दा नहेर्नेः कुनै विवादको सम्बन्धमा न्यायिक समितिको संयोजक वा कुनै सदस्यको निजी सरोकार वा स्वार्थ गाँसिएको वा त्यस्तो संयोजक वा सदस्यको नाता भित्रका व्यक्ति विवादको पक्ष भएमा निजबाट सो विवादको कारबाही र किनारा हुन सक्नेछैन। कुनै संयोजक वा सदस्यले हेर्न नमिल्ने विवादको हकमा त्यस्तो संयोजक वा सदस्य बाहेकका अन्य सदस्यले विवादको कारबाही र किनारा गर्न सक्नेछन् । संयोजक र सबै सदस्यले त्यस्तो विवादको कारबाही र किनार गर्न नमिल्ने भएमा सम्बन्धित

सभाले तीन जना सदस्यलाई सो विवादको मात्र कारबाही र किनारा गर्ने गरी तोक्नु पर्नेछ । विवादको कारबाही र किनारा गर्दा तीन जना सदस्य मध्येको ज्येष्ठ सदस्यले न्यायिक समितिको संयोजक भई काम गर्नेछ ।

३. अन्य न्यायिक निकायका मुद्दा नहेर्ने: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४७ मा उल्लेखित विवाद वा उजुरीका विषयमा अन्य न्यायिक निकायमा उजुरी परेको जानकारी प्राप्त हुन आएमा सो निकायबाटविवादको टुंगो नलागेसम्म न्यायिक समिति यस विषयमा प्रवेश नगर्न सक्नेछ ।

४. सम्पत्ति रोक्का र फुकुवा गर्न सक्ने: न्यायिक समितिले आफू समक्ष परेको विवादमा वादीले प्रतिवादीको नाममा कुनै बैड, कम्पनी, वित्तीय संस्था वा अन्य कुनै निकायमा रहेको खाता, निक्षेप वा प्रतिवादीले पाउनेकुनै रकम यथास्थितिमा राखी कसैलाई भुक्तानी नगर्न नगराउन वा प्रतिबादीको हकभोगको कुनै अचल सम्पत्ति कसैलाई कुनै पनि व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्नबाट रोक्काको लागि निवेदन दिएकोमा न्यायिक समितिले प्रारम्भिक जाँचबुझबाट सो बमोजिम गर्न उपयुक्त देखेमा अवधि तोकी रोक्काको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ र त्यसरी लेखी पठाएकोमा सो बमोजिम रोक्का गरी त्यसको जानकारी न्यायिक समितिलाई दिनु पर्नेछ । सम्पत्ति रोक्का भएकोमा प्रतिवादीले त्यस्तो रोक्का फुकुवा गर्नको लागि न्यायिक समितिसमक्ष निवेदन दिएमा सो समितिले त्यस्तो निवेदन बमोजिम रोक्का फुकुवा गर्न मनासिबदेखेमा र रोक्का फुकुवाको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ र त्यसरी लेखी पठाएकोमा सो बमोजिम रोक्का फुकुवा गरी त्यसको जानकारी न्यायिक समितिलाई दिनु पर्नेछ । म ना मोट वर्कसप

५. अन्तरिम संरक्षणामक आदेश दिन सक्ने: न्यायिक समितिले अधिकार क्षेत्र प्रयोग गर्दा पति पत्नी बीचको वा ज्येष्ठ नागरिकको संरक्षण सम्बन्धी विवादमा पीडित, निजको नाबालक सन्तान वा निजसँग आश्रित अन्य कुनै व्यक्तिको हितको लागि सम्बन्धित पक्षलाई देहायको अन्तरिम संरक्षणात्मक आदेशसमेत दिन सक्नेछः-

(क) पीडितलाई निज बसी आएको घरमा बसोबास गर्न दिन, खान लाउन दिन, कुटपिट नगर्न तथा शिष्ट र सभ्यव्यवहार गर्न,

(ख) पीडितलाई शारीरिक वा मानसिक चोट पुगेको भएमा उपचार गराउन,

(ग) पीडितलाई अलगरुपमा बसोबासको प्रबन्ध गर्नु पर्ने देखिएमा सोको व्यवस्था गर्न र त्यसरी अलग बस्दा निजको भरणपोषणको लगि उचित व्यवस्था गर्न,

(घ) पीडितलाई गालीगलौज गर्ने, धम्की दिने वा असभ्य व्यवहार गर्ने कार्य नगर्न, नगराउन,

(ङ) पीडितको हित र सुरक्षाको लागि अन्य आवश्यक र उपयुक्त कुरा गराउन ।

कुनै विवाद सम्बन्धमा न्यायिक समितिमा कुनै निवेदन परेकोमा प्रचलित कानूनमा मुद्दा गर्ने निकाय समक्ष प्रतिवादी उपस्थित हुनु पर्ने म्यादकिटिएको भए सोही म्यादभित्र र म्याद किटिएको नभएमा बाटाका म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र प्रतिवादी आफैँ वा आफ्नो वारेस मार्फत लिखित व्यहोरा सहित न्यायिक समिति समक्ष उपस्थित हुनु पर्नेछ । विवादमा न्यायिक समितिले मेलमिलाप गराउने प्रयोजनको लागि प्रत्येक वडामा मेलमिलाप केन्द्र गठन गर्नेछ । कुनै पनि वडामा एकभन्दा बढी मेलमिलाप केन्द्र भएमा न्यायिक समितिले विवादको पक्षहरूले रोजेको वा सो विषयमा पक्षहरू बीच सहमति नभएमा सो वडाको कुनै मेलमिलाप केन्द्रमा मेलमिलापद्वारा विवाद समाधानको लागि पठाउन सक्नेछ । न्यायिक समितिले विवादको निवेदनमा कारबाही र किनारा गर्न निवेदन दर्ता, त्यस्तो विवादको आवश्यक जाँचबुझ तथा कारबाही, म्याद तामेली, पक्षहरू उपस्थित गराउने तथा मिलापत्र गराउने प्रकृया, विवादको किनारा गर्नु पर्ने अवधि, लागत कट्टा गर्ने लगायतका विवादको निरुपण सम्बन्धी अन्य कार्यविधि स्थानीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३ बार्षिक प्रगति विवरण

३.१ न्यायिक समिति सम्बन्धी व्यवस्थाः

मैवाखोला गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट देहाय बमोजिम न्यायिक समिति गठन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

तपसिलः

श्री कमल कुमारी लिम्बु	- संयोजक
श्री चन्द्रमान लिम्बु	- सदस्य
श्री रामकुमार चोङ्वाङ्	- सदस्य
श्री देवी प्रसाद चापागाई	- उजुरी प्रशासक

३.२ न्यायिक समितिको कार्य सम्पादन सम्बन्धीः

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा विभिन्न मितिमा जम्मा ८ वटा बैठक सम्पन्न भई न्यायिक समितिमा दर्ता भएका उजुरीको अवस्था तपसिल अनुसार रहेको छ।

सी. नं.	फश्यौट मिति	पक्ष	विपक्ष	विवाद	दर्ता नं. र मिति	फश्यौट किसिम	कैफियत
१	२०७९ /७/१०	प्रेम ब. प्रसाई	सुजन लिम्बु	बाली रोक्का	०१/२० ७९/०४ /०८	अदालतबाट जग्गा प्राप्ति भई फश्यौट गर्नु नपर्ने	
२	२०७९/ १०/०३	ङिमा शेर्पा	गोपाल साङ्देन शेर्पा	अनाधिकृत बाटो निर्माण	०२/२० ७९/०९ /२८	मिलापत्र	
३	२०८०/ ०८/१७	अम्मर बहादुर थोप्रा	चतुर बहादुर लिम्बु	लेनदेन	०३/२० ७९/११ /२५	मेलमिलाप हुन नसकेकाले अदालत पठाइएको	
४	२०८०/ ०१/११	विकास, दाग्याल्बु, मिङ्गा ग्याल्जेन, पासाङ,विराज र दावा छोक्टु शेर्पा	बोधराज लिम्बु	बाली क्षति	०४/२० ७९/१२ /२९	मेलमिलाप हुन नसकेकाले अदालत पठाइएको	

३.३ स्थानीय तहमा न्यायिक समितिः अवसर

- स्थानीय तहमा न्यायिक समिति सम्बन्धी व्यवस्था संविधानले नै निर्दिष्ठ गरेको,
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्र र न्यायिक प्रकृयाको व्यवस्था रहेको,
- मैवाखोला गाउँपालिकाको न्यायिक समिति (कार्यविधि सम्बन्धी) ऐन, २०७५,
- मेलमिलाप कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७८

३.४ स्थानीय तहमा न्यायिक समितिः चुनौती

स्थानीय स्तरमा अदालती अभ्यासको सुरुवात निकै नै सकारात्मक र प्रभाकारी कदम भए पनि न्याय सम्पादन गर्दा देहायका चुनौतिहरु रहेका छन्।

- न्याय सम्पादनका क्रममा कानुनी ज्ञानको अभाव तथा प्राविधिक ज्ञानको कमी रहनु,
- यथेष्ट प्रमाणको मूल्याङ्कन नगरी फैसला हुनसक्ने,
- चुनावबाट आएका जनप्रतिनिधि इजलासमा हुने भएकाले राजनीतिक पूर्वाग्रहीपन हुनसक्ने,
- जनतालाई न्यायिक समितिको अधिकार र निरुपणको अधिकारबारे सचेत गराउनु साथै विश्वास दिलाउनु,
- फैसला गर्दा अपानाउनु पर्ने कानूनी सिद्धान्तको पालनामा गर्न,
- पक्ष विपक्षलाई छलफलमा सहभागी गराई मेलमिलाप गराउनु।

३.५ सूझाव

न्यायिक समितिको प्रभावकारी संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा देहायका सुझावहरु पेश गरिएको छ।

- संघीय तथा प्रदेश तहबाट समय समयमा स्थानीय तहका कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको कानून सम्बन्धी क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने,
- न्यायीक समितिका सदस्यहरुलाई कानूनी परामर्शको आवश्यक प्रवन्ध गर्नुपर्ने,
- न्यायमा जनताको पहुँच अझ सरल र सहज बनाउन समय समयमा न्यायिक समितिको कार्यसम्पादन तथा सचिवालय, इजलासको अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गर्नु पर्दछ,
- मेलमिलाप केन्द्र तथा मेलमिलाप कर्ताको क्षमता विकासका कार्यक्रमको व्यवस्था साथै जिम्मेवार निकायबाट प्रभावकारी अनुगमनको व्यवस्था गर्नु पर्दछ।